

Továbbképzés

Művelődési és Köznevelési Minisztérium (Budapest)

A gyógypedagógia helye a magyar köznevelésben*

DR. MIKECZ PÁLNÉ

Az elmúlt két évben mindnyájunk számára érzékelhető volt a köznevelési rendszer színesebbé, gazdagodása. Az új társadalmi igények felbontották a hagyományos iskolastruktúrákat, s új oktatási szervezeti kereteket alakítottak ki. Korszerűbb pedagógiai eszmények hordozói lettek a megújuló önkormányzati iskolák; kiegészülve az alapítványi, az egyházi, a bontakozó magánszféra intézményeivel.

Sokan úgy érzik, hogy a gyógypedagógiai tevékenység perifériára szorul e köznevelési változások során.

Szeretném bizonyítani, hogy szakterületünkön is *változásokról* van szó - kiszorítottság helyett. A változások egészséges fejlődési lehetőségeket és méltányos köznevelési helyzetet biztosítanak a gyógypedagógia számára.

Tekintsük át pl. az *óvodai nevelés helyzetét*.

Az üzemi bölcsődék felszámolásával az óvodákra hárult a kisgyermek gondozásának terhe. Jelenleg az óvodások 2,7%-a 3 év alatti életkorú kisbaba. Ellátásuk váratlan feladat az óvodák számára, melynek tárgyi, személyi feltételei sem biztosítottak. Felduzzadt az óvodai csoportok létszáma is. (A működő csoportok 80%-a 20 fő feletti létszámú.) Az önkormányzatok 3066 fő kisbaba felvételét kénytelenek voltak elutasítani.

Ezidő alatt számos bölcsődei épület gyógypedagógiai intézménnyé lett. Új gyógypedagógiai óvodák kezdtek meg működésüket, s nőtt a halmozottan sérült kisgyermekeket ellátó bölcsődék mennyisége. Jelenleg 846 fő fogyatékos kisgyermeket nevelünk gyógypedagógiai óvodákban. A csoportok átlagos létszáma 6 fő.

Az óvodai ellátásban részesülők számának növekedése (2 év alatt 40 fő) figyelmet érdemlő adat, mert azt jelzi, hogy a női munkanélküliség növekedése és a

* A dr. Kettesy Aladár Általános Iskola és Diákotthon 20 éves évfordulóján (Debrecenben, 1992. szeptember 25-én) elhangzott előadás

meghosszabbított GYES kedvezményei ellenére a szülők igénylik a korai fejlesztést, óvodai foglalkoztatást.

Milyen kép festhető az *iskolai időszakról*?

Az alapfokú iskolák közoktatási helyzetjelzései szerint a többségi tantervű általános iskolákban enyhe létszámcsökkenés tapasztalható. Ez kedvezőbb osztálylétszámok kialakítását és a tartalmi munka igényesebb feltételeinek megteremtését tenné lehetővé. (Átlagos osztálylétszám 20 fő/csoport; jobb a szaktanári ellátottság; váltakozó tanítási rendszer leépülőben van.) Ennek ellenére, még mindig magas (kb. 10%) az eredménycentrikus oktatásból kihulló diákok száma. A miattuk létrehozott csoportbontások, kisebb létszámú osztályok szervezése viszont finanszírozási nehézségekbe ütközik. Az anyagi nehézségek esetenként durván is befolyásolhatják a pedagógiai gyakorlatot; amennyiben pénzügyi megfontolások alapján eszközölnék az iskolák csoportösszevonásokat.

A fogyatékos gyermekek nevelő-oktatása emelt normatív támogatást élvez, mégis vannak hasonló gondjaink. A tanköteles populáció 2,4%-t, 36400 fő gyermeket oktatunk a gyógypedagógiai ágazatban. A feladat ellátása többféle szervezeti formában történik. Speciális intézményeink száma 179 (közülük 85 diákotthonos). Vannak többségi tantervű általános iskolák (szám szerint 450), melyek gyógypedagógiai tagozatot, osztályokat is működtetnek. Kistelepeleéseken önálló tanulócsoporthoz is tanulnak diákok, 1038 ilyen tanulócsoporthoz van az országban. Saját tanterve szerinti felkészítést csak heti 6 órában kaphat 496 fő gyermek.

A tanköteles gyermekek létszáma az évek során enyhén csökkent, de a számszerű csökkenésnél lényegesebb, hogy a gyermekpopuláció megosztottsága - a felsorolt oktatás szervezeti formák között - kedvezőtlenül alakul.

A tanulók 62%-a nevelkedik speciális intézményben; lakóhely szerinti tagozatra vagy önálló tanulócsoporthoz jár a diákok 38%-a. Sok önálló tanulócsoporthoz méltatlan pedagógiai körülmények között működik. (Pl. képesítetlen pedagógus felügyelete mellett, többszörös osztályösszevonásban, speciális szemléltető és taneszközök nélkül folyik a tanítás.)

Tehát feltételezhetően jószándékkal vállalják fel a kistelepeleési önkormányzatok a fogyatékos gyermekek felnevelését, de nem rendelkeznek kellő szakmai ismeretekkel a feladat megoldásához. A felemelt állami támogatás pedig nem a fogyatékos gyermekek oktatásának többletköltségeit fedezi.

Szaktárcánk feladatának tartom a szülők szélesebb körű informálását arról, hogy az állam, gyermekük fejlesztését különösen fontosnak tartja. Az emelt állami támogatást a logopédus, a konduktor munkájának biztosítására és a speciális taneszközök napi alkalmazására szánja. Tehát a jog eszközével megfelelő pedagógiai ellátáshoz kell kötni az emelt normatív támogatás folyósítását.

Ezzel párhuzamosan szükséges korszerűsíteni, fejleszteni a megalapozott szakmai ismeretekkel bíró bázis intézményeket. Speciális intézményeink ma is sokirányú feladatellátásra vállalkoznak;

Pl. - Halmozottan sérülteket és autisztikus tünetekkel küzdő gyermekeket vonnak be a tanulás-tanítás folyamatába.

- Vagy: különféle szolgáltatásokat indítanak: pl. korai gondozás, iskolára előkészítés, hétféle gondozás területein.
- Kialakítanak közös igazgatású, többcélú intézményeket: logopédiai óvodai vagy osztálycsoportok és speciális szakiskolák létesítésével.
- Kedvező környezeti adottságok esetén mezőgazdasági és ipari tevékenységet folytatnak, s mint számon tartott vállalkozó iskolák, komoly árumennyiséget bocsátanak a kereskedelembe.

Mindezekkel a jövő gyógypedagógiai központjainak modelljét építik.

Bármilyen feladatvállalással kapcsolódnak a közoktatásba, alapfeladatuk mindig a fogyatékos tanulók saját tanterv szerinti oktatása lesz.

Kidolgozás alatt áll a Nemzeti Alaptanterv és a vizsgarendszer, amelyek a következő években keretjelleggel fogják meghatározni az iskolai munka tartalmát. A NAT mint alapidokumentum leírja azokat a célokat, feladatokat, elveket, amelyeket

- az iskolai munkában,
- a követelmények meghatározásánál,
- a tantervek készítésénél,

- a tankönyvek írásánál figyelembe kell venni. A gyógypedagógiai iskolák a sérülés típusának és súlyosságának megfelelően vesznek részt a nemzeti kultúrkinccs elsajátításában. Jelenleg 14 tanterv alapján tanulnak a diákok. Tehát a gyógypedagógia iskolarendszere kellő differenciáltságú. Szakmai irányításunk 8 központi kerettantervet kíván mintatervként felkínálni. Ezeket segítségként használhatják az iskolák helyi tanterveik összeállításához, valamint a halmozott fogyatékosok számára tantervek elkészítéséhez. A fogyatékos tanulók tantervei felépülhetnek bármilyen műveltségi anyag és fejlettségi szint egymáshoz rendelésével, hiszen a cél az, hogy az átjárhatóság és a visszahelyezhetőség érdekében flexibilisen illeszkedjenek a közoktatásban szereplő iskolai tartalmak sokaságához.

A tanítás kötelezettsége és a szakszolgáltatások sokfélesége többoldalú alapképzettséget igényel a gyógypedagógusoktól. Ezt az igényt felerősítik azok az új feladatok, melyeket eddig még szűk körben ismert és interdiszciplináris területként tartott számon a gyógypedagógiai gyakorlat. Ide tartoznak a 0-3 éves kiseddek rehabilitációs trainingjei és a súlyos fogyatékosok állapothoz igazodó fejlesztő foglalkozásai.

A gyógypedagógiai központok új csillagok lesznek a gyógypedagógia egén. Sugaraik behatolnak az általános iskolákba, a családokba, az egészségügyi intézményekbe és addig vonzzák magukhoz a gyermekeket, ameddig az intenzív oktatásra, fejlesztésre szükségük van. Működésüktől a gyógypedagógiai munka presztíznövekedése várható, hiszen az iskola falait túllépve, a közoktatás határait kitágítva, a társadalmi élet számos területén mutathatjuk meg magunkat.